

УДК 35.088.2

А. А. Саричева,
студентка, ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Донецьк
О. В. Чумаченко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри управління персоналом і економіки праці,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Донецьк

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ НЕЗАДОВІЛЬНИХ УМОВ ПРАЦІ НА ВИРОБНИЦТВІ

В статті розглянуто основні чинники незадовільного стану умов праці, найпоширеніші причини травматизму, основні фактори повної та часткової втрати працеспроможності та визначення напрямків їх усунення. Досліджена кількість потерпілих та загиблих від травматизму на підприємствах України за 2007-2012 рр. Виявлені найпоширеніші причини які призвели до нещасних випадків зі смертельним результатом на виробництві. Обґрунтуванні критерії для оцінки стану умов і охорони праці, визначення пріоритетного напрямку. Розроблені методичні рекомендації для вибору пріоритетного напрямку витрат на заходи щодо поліпшення умов і охорони праці в цілому по підприємству і на рівні структурного підрозділу.

The basic factors of the unsatisfactory state of terms of labour, widespread reasons of traumatism, basic factors of complete and partial loss of ability to work and direction of their removal are considered in the article. Studies the number of casualties and fatalities from accidents in the Ukraine for 2007-2012 years revealed the most common reasons that led to accidents with fatalities in the workplace. Justification criteria for the assessment of conditions and safety, identification of priority direction. Guidelines for selecting priority direction of the cost of measures to improve conditions and safety for the whole enterprise and business unit level.

Ключові слова: шкідливі та небезпечні умови праці, травматизм, професійні захворювання.

Keywords: harmful and dangerous working conditions, injuries, occupational diseases.

Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку України спостерігається загострення проблем в області організації нормальних умов праці. Зростаюча економічна криза та як наслідок нестаток коштів у підприємств, недостатня увага до цієї проблеми з боку керівництва підприємства, безправ'я та пасивність виробничих робітників призводять до того, що значна частина трудящих працює у шкідливих або важких умовах. Разом з тим ігнорування даної проблеми призводить до втрати трудового потенціалу, як на рівні підприємств, так і на рівні держави в цілому і супроводжується значними фінансовими та соціально-економічними втратами. Тому проблема покращення умов праці для будь-якого підприємства є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато наукових робіт присвячено цій тематиці. Г. Лисюком, Д. Тимошиним, Г. Лесенко, В. Віщпаном, І. Лубяною та іншими вченими проводяться соціальні дослідження у напрямку оптимізації умов праці. Вагомий внесок у розв'язанні проблеми організації умов праці зробили Крушельницька Л.В., Александров Ю.І., Андросова Л., Амоша О.І., Щур-Труханович Л.В. та інші. Разом з тим проблеми у сфері організації сприятливих умов праці залишаються невирішеними. Тому необхідно розробляти нові підходи щодо оцінки стану умов праці та стимулювання дотримання правил техніки безпеки.

Метою статті є дослідити основні чинники незадовільного стану умов праці, основні фактори повної та часткової втрати працеспроможності та визначення напрямків їх усунення.

Виклад основного матеріалу досліджень. На підприємствах України протягом 2010 року травмовано понад 12,2 тис. осіб. При цьому кількість потерпілих від травматизму, пов'язаного з виробництвом, порівняно з аналогічним періодом минулого року зменшилась приблизно 2,4 % (рис.1), але на 1000 працюючих кількість даної категорії персоналу не змінилась. Разом з тим, у 2010 році порівняно з 2007-2009 рр. зросла кількість потерпілих від травматизму, пов'язаного з виробництвом, на підприємствах Севастополя, Житомирської, Запорізької, Київської, Луганської, Полтавської, та Харківської областей. Найбільша кількість випадків травмування припадає на такі сфери як вугільна, машинобудівна, будівельна, агропромисловий комплекс і невиробнича сфера [1, с. 571, 2, с. 564, 3, с. 465-467].

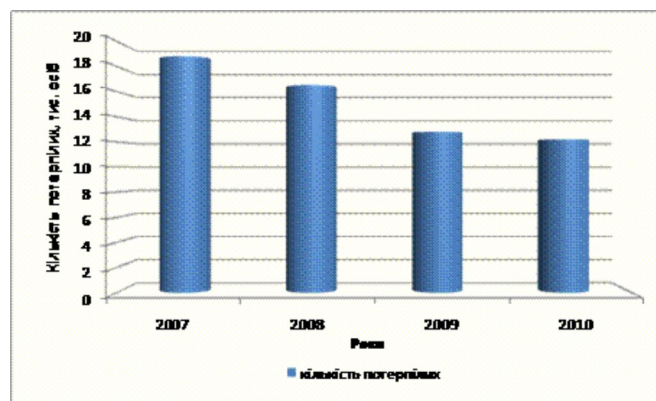

Рис. 1. Кількість потерпілих від травматизму 2007-2010 рр., тис. осіб.

Незважаючи на скорочення таких показників як кількість потерпілих з утратою працездатності на один робочий день і більше, кількість людино-днів непрацездатності в абсолютному значенні, в розрахунку на 1000 осіб вони зростають, що свідчить про негативну тенденцію у регулюванні питань охорони праці та створенні сприятливих умов праці (табл.1) [1, с. 571, 2, с. 564, 3, с. 465-467].

Таблиця 1. Травматизм, пов'язаний з виробництвом

Показник	2007	2008	2009	2010
	тис.			
Кількість потерпілих з утратою працездатності на один робочий день і більше та зі смертельним наслідком	18,8	16,5	12,8	12,2
у тому числі зі смертельним наслідком	1,0	0,9	0,6	0,6
Кількість людино-днів непрацездатності	706	653	505	492
	на 1000 працюючих			
Кількість потерпілих з утратою працездатності на один робочий день і більше та зі смертельним наслідком	1,6	1,4	1,2	1,2
у тому числі зі смертельним наслідком	0,093	0,08	0,055	0,56
Кількість людино-днів непрацездатності	61,6	56,7	46,8	47,4
	на одного потерпілого			
Кількість людино-днів непрацездатності	37,6	39,6	39,6	40,2

Аналіз довів, що найпоширеніші причини травматизму – елементарні порушення трудової і виробничої дисципліни, технологічного процесу та вимог безпеки, під час експлуатації устаткування, машин і механізмів.

Найбільш тяжким випадком травмування є травмування зі смертельним результатом. В Україні найбільше нещасних випадків на виробництві зі смертельним результатом сталося у вугільній, будівельній областях на підприємствах транспорту, в агропромисловому комплексі та невиробничій сфері (70% всієї кількості загиблих). Разом з тим, кількість нещасних випадків зі смертельним наслідком, пов'язаних з виробництвом, у 2010 році зменшилась майже на 5%, або на 31 нещасний випадок.

У порівнянні з 2007 – 2009 рр. в 2010 році кількість нещасних випадків зі смертельними наслідками зменшилася на підприємствах Донецької, Вінницької, Кіровоградської, Київської, Харківської, Рівненської, Чернівецької, Сумської, Хмельницької, Черкаської, Одеської областей, містах Києва та Севастополя. На рівні минулих років залишилося кількість загиблих на підприємствах Херсонської та Житомирської областей. Кількість загиблих від травматизму наведено на рис. 2 [1, с. 571, 2, с. 564, 3, с. 465-467].

В 2011 у Донецькій області році зафіксований найнижчий рівень травматизму на шахтах за минулі 5 років. В минулому році коефіцієнт смертельно травмованих працівників у вугільній промисловості в перерахунку на 1 мільйон тонн видобутого вугілля (який є основним показником у всьому світі) був найнижчим за часів незалежності України і склав 1,7 (для порівняння, в 2000 році цей показник дорівнював 3,48). У металургії рівень смертельного травматизму також знизився на 30%, удвічі - на будівництві та в 2,5 рази – під час експлуатації об'єктів "котлонагляду", майже в три рази – в машинобудуванні, на 20% – в енергетиці та на 13% – в вугільній галузі.

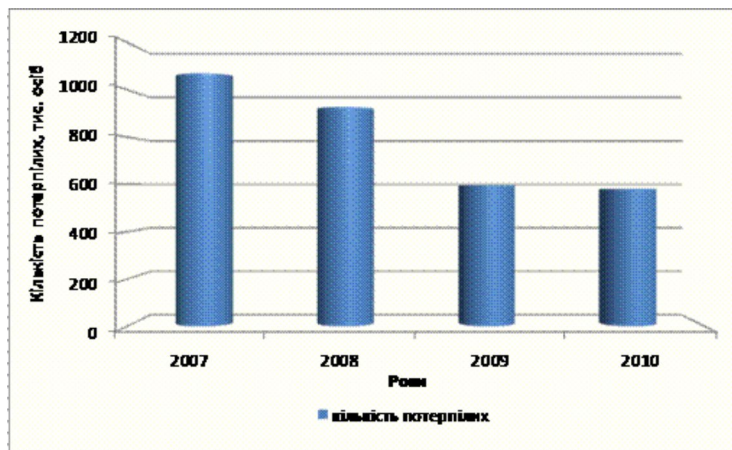

Рис. 2. Кількість загиблих від травматизму 2007-2010 рр., тис. осіб.

Незважаючи на те, що за останні роки в Україні спостерігається динаміка зниження травматизму на виробництві зі смертельними наслідками, його рівень не може враховуватись як нормальний [1, с. 571, 2, с. 564, 3, с. 465-467].

Основні види подій, які призвели до нещасних випадків зі смертельним результатом на виробництві у 2010 році:

- ДТП (17%);
- падіння людей (18%);
- обвалення предметів, матеріалів, породи, ґрунту (17%);
- дія предметів та деталей, що рухаються (12%);
- ураження електричним струмом (7%);
- наїзд транспортних засобів на території виробничих ділянок (5%);
- дія шкідливих і токсичних речовин (3%);
- пожежі (2,2%);
- вибухи, навмисне вбивство, раптовий викид вугілля і газу (по 2%);
- інші (16,8%) [1, с. 571, 2, с. 564, 3, с. 465-467].

Аналіз причин нещасних випадків свідчить, що майже 72% нещасних випадків із смертельним результатом сталося з організаційних причин, 19% – з технічних і 9% – по психофізіологічних. Серед організаційних причин на першому місці стоять порушення вимог інструкцій, правил експлуатації. Їх усунення не потребує значних витрат. Отже, потрібно змінювати ставлення до безпеки праці як з боку роботодавців, так і з боку працівників [4].

Причиною високого рівня професійних захворювань є несприятливі умови праці. Умови праці – не єдиний чинник, який впливає на здоров'я людини, але вплив його на тривалість життя треба враховувати. Серед чинників, що призводять до несприятливих умов праці в Україні основними визначаються наступні:

- неврегульованість питання про оплату за інструментальні вимірювання параметрів шкідливих і небезпечних виробничих факторів;
- гігієнічні критерії, які містять великий обсяг інформації, засвоїти яку в стані далеко не кожен фахівець, який має навіть спеціальну освіту у цій галузі;
- атестації підлягають всі робочі місця без винятку, що є виправданим далеко не для всіх галузей;
- гігієнічна оцінка умов та характеру праці здійснюється тільки лабораторними методами, які технічно не завжди є можливими;
- в картах атестації робочого місця повинні бути враховані абсолютно всі можливі показники та параметри, передбачені гігієнічними критеріями;
- невідповідність значної частини техніки санітарно-гігієнічним нормам, ергономічним або технічним вимогам безпеки;
- недостатньо розвинені соціально-трудові відносини регулювання умов праці, які не стимулюють роботодавців щодо покращання виробничого середовища.

Для забезпечення сприятливих умов праці, насамперед, необхідно:

- удосконалення управління та регулювання охороною і безпекою праці на підприємствах;
- визначити рівень небезпечних і шкідливих виробничих факторів і оцінити травмонебезпечність робочих місць;
- створювати сучасні засоби індивідуального і колективного захисту, приладів контролю, шкідливих і небезпечних речовин в робочій зоні;
- формувати задалегідь сприятливі умови праці на нових, реконструйованих підприємствах, новому обладнанні тощо;
- створити правила фінансування у плановому періоді 2013-2014 рр. попереджувальних заходів для зменшення виробничого травматизму і професійних захворювань працівників і санітарно-курортного лікування працівників, які зайняті на роботах з шкідливими або небезпечними виробничими чинниками;
- проводити профілактичні заходи виробничого травматизму, які включають в себе атестацію робочих місць, за умовами праці; впровадження системи сертифікації у галузі охорони праці; навчання та інструктаж; підвищення кваліфікації;
- проведення аналізу штатного розкладу для підтвердження переліку робочих місць підлягають атестації;
- забезпечення на постійній основі комплексної оцінки робочих місць з позиції вимог санітарно-технічних нормативів, державних нормативних правових актів з охорони праці та ергономіки;
- визначення робочих місць, що не відповідають вимогам і розробка конкретних заходів щодо їх раціоналізації;
- проведення аналізу автоматизованої обробки результатів атестації робочих місць за умовами праці та визначення проблем проведення атестації робочих місць;
- проведення аналізу напрямків по поліпшенню атестації робочих місць;

- оцінити забезпечення робочого місця засобами індивідуального захисту працівників.

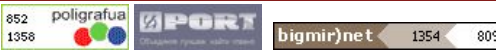
Висновки: Досліджуючи та аналізуючи умови праці на виробництві, необхідно відмітити, що саме на основі атестації робочого місця визначаються, регулюються та усуваються небезпечні та шкідливі виробничі фактори, а також причини їх виникнення. Атестація робочих місць за умовами праці на підприємстві, є актуальною темою для будь-якого підприємства та організації, тому що на основі результатів атестації вводяться пільги, компенсації працівникам, зайнятим на роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці та пенсійні виплати.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є дослідження заходів з покращення умов і охорони праці, які дозволять зменшити показник загального виробничого травматизму та зменшення питомої ваги працівників, зайнятих в умовах, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, фактори, які дозволять приблизити значення до рівня розвинених європейських країн.

Список літератури:

1. Статистичний щорічник України за 2007 рік/ Державний комітет статистики України / О.Г. Осауленка // Консультант. – 2008. – С. 571.
2. Статистичний щорічник України за 2008 рік/ Державний комітет статистики України / О.Г. Осауленка // Консультант. – 2009. – С. 564.
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік/ Державний комітет статистики України / О.Г. Осауленка // Консультант. – 2011. – С. 465-467.
4. Сайт українських соціалістів «ТОВАРИШ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spu.com.ua/fresh/Piataia_po/Koly_krasc.html

Стаття надійшла до редакції 19.11.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"